

"Jeste li vi normalni?" – detabuizacija psihičkih bolesti u Hrvatskoj (dio četvrti): Ovisnosti novog doba

Autor **Plamenko Cvitić** - Sunday, November 3, 2024, 09:17

Na spomen riječi ovisnost proteklih su desetljeća najčešće dolazile asocijacije na alkohol, duhan i marihuanu, odnosno droge. Kako smo već istaknuli u prethodnim člancima, te tzv. tradicionalne ovisnosti nipošto nisu nestale s dnevnog reda, štoviše i dalje zahvaćaju velike brojke u populaciji i predstavljaju ozbiljne zdravstvene i društvene probleme u cijeloj Hrvatskoj. Međutim, tom se nizu sve češće pridodaju nove, tzv. ovisnosti novog doba: kockanje, Internet, pornografija, kompulzivna kupovina, video igrice, društvene mreže, nove tehnologije... Kako uopće možemo razlučiti što bismo mogli ubrojiti u ovisnosti u kontekstu mentalnog zdravlja? Psihijatar Krešimir Radić daje jednostavan opis tzv. ponašajnih ovisnosti: "To je nešto što radimo, vidimo da nam škodi, oduzima nam jako puno resursa u danu, ne možemo prestati i zbog toga nam pate međuljudski odnosi ili zdravlje". One, dakle, ne uzrokuju fizičku ovisnost kao primjerice droge, no osobe s ovim vrstama ovisnosti doživljavaju slične štetne posljedice te se kod njih mogu prepoznati simptomi ustezanja kada prestanu sa štetnim ponašanjem. Posljedice uključuju probleme sa spavanjem, uznemirenost, razdražljivost i promjene u ličnosti.

Među takvim ovisnostima proteklih se godina u Hrvatskoj možda najsnažnije povećala ovisnost o kockanju. Nedavno je dr.sc. Davor Bodor, voditelj Dневnih bolnica za ovisnosti u sklopu Klinike za psihijatriju Sveti Ivan u Zagrebu, istaknuo da danas u Hrvatskoj imamo od 40 do 50 tisuća ovisnika o kockanju. Po medicinskoj struci, kriterije ovisnosti o kockanju zadovoljava otprilike 2 posto odrasle populacije u Hrvatskoj, što je negdje oko 40.000 ljudi. To su ljudi s ozbiljnim problemima vezanim uz kockanje, no dodatni alarm je podatak da još otprilike 10 posto odrasle populacije, odnosno oko 200.000 naših sugrađana ima neki vid problema u kontekstu gubitka

kontrole, pretjeranog trošenja novca i slično. Posebno su zastrašujuće činjenice da iz godine u godinu značajno rastu trendovi maloljetničkog kockanja, ali i kaznenih djela koje se mogu povezati s kockanjem. Primjerice, bilo je nekoliko slučajeva da osoba koja je u nekoj tvrtki zadužena za financije 'posudi', točnije pronevjeri novac tvrtke za svoju kockarsku ovisnost. I tu se onda javlja jasno pitanje: možemo li pretjerano kockanje doista tretirati kao psihičku bolest i ima li, primjerice, vlasnik tvrtke pravo na informaciju da njegov zaposlenik koji ima pristup financijama tvrtke ima i problem ovisnosti o kockanju?

Psihijatar Krešimir Radić karijeru je posvetio upravo ovisnostima, a i on kockanje vidi kao veliki problem u Hrvatskoj: " Otprilike deset posto populacije je pod velikim rizikom da im kockanje postane veliki problem, a za jedan do dva posto to se doista i dogodi. Brojevi su strašni, a pogotovo je to kritično kod mladih. E sad, osobe mlađe od 18 godina ne bi smjele niti imati priliku za kockanje i klađenje, ali to se događa. Postoje tehnike kojima se zaobilaze te zabrane, postoje i ilegalne online kladionice koje ne biraju klijente... Pogotovo se to događa sve više u posljednje vrijeme, kad zbog inflacije i porasta troškova ljudi traže rješenje kako da zadrže standard ili kako doći do novca za nešto što im treba, a kocka je definitivno krivi način za to. To je najbolji način da se vrlo brzo ostane bez velike količine novca. Moj bivši šef je znao reći da alkohol može uništiti čitave obitelji za dvadeset godina, heroin u roku od dvije godine, a kockanje u nekoliko minuta. Dodatni problem je i vidljivost: vi biste možda i uputili svog prijatelja da potraži stručnu pomoć odnosno antialkoholnu rehabilitaciju, primjerice ako uočite da često pije. Postoje i načini kako prepoznati osobu koja se drogira. No, kocka je jedna vrlo prikrivena ovisnost i to je njezin dodatni problem", ističe Radić.

Da je problem kockanja u Hrvatskoj sveprisutniji osim struke počeli su ukazivati i neki političari, predlažući zabranu reklamiranja kockarnica i kladionica u medijima ili da ti objekti budu udaljeni barem 500 metara od škola. No, čini se da nacionalna politika nije odveć zainteresirana za stroži tretman kockarnica i kladionica (uostalom, država je vlasnik i Hrvatske Lutrije!), a čini se bi razlog mogao biti – financijske naravi. Naime, dok od posljedica ovisnosti o klađenju istovremeno trpe svi segmenti društva, a posebice zdravstvo i obitelji koji se bave saniranjem i liječenjem tih sveprisutnih oblika ovisnosti, država na klađenju – dobro zarađuje. Po podacima Porezne uprave od poreza i naknada od igara na sreću u državni proračun u 2021. uplaćeno je 190.5 milijuna eura, u 2022. godini 251.1 milijun, da bi prošla godina bila rekordna s 310.7 milijuna eura koji su se slili iz "automata za sreću".

Psihijatar Davor Bodor iz Klinike za psihijatriju Sveti Ivan Zagreb, subspecijalist alkoholizma i drugih ovisnosti, smatra poražavajućim to što se ovisnost o kockanju fundamentalno različito tretira u odnosu na ostale ovisnosti. Zakonom je zabranjeno reklamiranje duhanskih proizvoda i alkoholnih pića, a o opijatima ne treba trošiti riječi. S druge strane, reklame za kladionice, pogotovo online casina, iskaču na svakom uglu. Bodor upozorava kako je riječ o perfidnim i dobro osmišljenim reklamnim porukama koje u prvi plan stavljaju mogućnost enormnih dobitaka. Takvom načinu mamljenja mušterija jednako su podložni svi slojevi društva, a najporaznije je što su mu izložena i djeca. „Zakonodavac brani otvaranje casina u blizini škola, ali time ne postiže

željeni rezultat jer casina se otvaraju u prizemljima ili podrumima višestambenih zgrada, gdje također žive djeca i maloljetnici kojima je privid lake zarade nadohvat ruke", kaže.

Koliko je klađenje u Hrvatskoj uzelo maha možda najslikovitije potkrepljuju brojke o ogromnom porastu broja prodajnih mjesta za klađenje: dok ih je u Hrvatskoj prije dvadesetak godina bilo 350, danas ih imamo više od 5.500. No, priča o kockanju ni tu ne staje, jer je proteklih godina sve češće online klađenje. A online kladionica na internetu je bezbroj, slabo su ili nikako regulirane, mnoge ni ne potpadaju pod hrvatsko zakonodavstvo, a o zaštiti ili sprječavanju maloljetnika da se upuštaju u kockanje da i ne govorimo.

Tijekom rada na ovom serijalu članaka pokušali smo stupiti u kontakt s nekim ovisnicima o klađenju, kako bismo doznali njihove priče i iskustva. Međutim, to se pokazalo kao nemoguća misija, dobrim dijelom i iz razloga što te osobe sebe uopće ne doživljavaju kao ovisnike. Nekoliko njih istaknulo je da odlaze u kladionice prvenstveno iz zabave i da u tome ne vide nikakav problem. A oni koji su ipak 'zaglibili' u problem s kockanjem i klađenjem, iz njega su se pokušali izvući posudbom novca koji ih je odveo u mnogo teže i ozbiljnije probleme – od onih zakonskih do pravog dužničkog ropstva o kojem nisu voljni opširnije govoriti. Kako bi se reklo – pametnome dosta.

Ovaj novinarski projekt ostvaren je u okviru financijske potpore novinarskim radovima Agencije za elektroničke medije.

Plamenko Cvitić

<http://plamenko-cvitic.from.hr>

